

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Cap. Is qui fidem 30.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

intellectum l. Cum tale legatum 71. §. si arbitrari D. De condit. & demonstrat. ubi respondet Papinianus: legatum de jure relictum, si arbitrari Titii nupserit, etiam eo casu deberi, quo sine arbitrari Titii nupserit; cum hæc conditio afficiat libertatem matrimonii contrahendi, ac proinde rejicienda sit. Secus tamen est in hac conditione adjecta, si ex consilio Titii nupserit: nam sufficit hoc casu consilium requisivisse, etiam si parere non cogatur, per text. inc. Olim 7. sup. De arbitria.

8 Item pertinet ad interpretationem §. Mævia ejusdem l. Cum tale legatum: Mævia (inquit textus) si non nupserit, fundum, cum morietur, lego, vel etiam simpliciter, si non nupserit lego, ob eandem enim rationem rejicitur conditio, ita quod legatum purum remaneat. Unde & idem omnino censendum est, si his verbis legatum relictum fuerit, si cum consensu matris, curatoris, vel alterius nupserit, per text. in d. §. si arbitrari & ibi latius vide Emmanuel à Colta in 8. limitæ. Hodie tamen ex Novella Justiniani constitutione hæc conditio, si non nupserit, adjecta legato relicto à viro uxoris suæ, vel econtra ab uxore viro suo, si ve etiam ab alio extraneo, non rejicitur, atque idcirco si ea nupserit, aufertur ab ea legatum, per text. in Auth. Cui relictum C. De indicta viduit. tollenda, quæ desumpta est ex Novella Justiniani 22. de nupt. §. quæ verò nunc sequitur.

9 Rejicitur verò in virgine, secundum ea, quæ jam dicta sunt, juxta Joannem, Azonem, & communem Dd. sententiam, prout attestatur additio ad Gl. in d. Auth. Cui relictum. Et ratio in vidua est, quod hæc nubendo contristet animam defuncti mariti sui. Ita Justinianus in d. §. quæ verò nunc, quæ ratio cessat in virgine.

Neque movet ratio treritii in Gl. ejusdem Auth. Cui relictum, quod scilicet hæc conditio, si non nupserit, magis rejicienda sit in virgine, quam in vidua; cum beator sit status virginum, quam conjugum, can. Nuptia xxxii. quæst. 1. & 1. ad Corinth. 7. ubi his verbis inquit D. Paulus: igitur & qui matrimonio jungit virginem suam benefacit, & qui non jungit, melius facit. Quia responderet ex sententia Salyceti, ad d. Auth. Cui relictum, quod odiosa, si ve potius minus laudabilis sit in vidua repetitio se-

cundarum nuptiarum, per text. in §. solum, & in §. si autem iure d. Novell. de nupt. & in can. Quomodo xxxi. quæst. 1. quam in virgine, cujus matrem ontium vel ab ipso D. Paulo comprobatur, jam d. loco, ubi etiam addit, beatorem esse viduam, si non nubat, quam si nubat.

Sed & diversum statuitur in legato, Si Mævia 10 non nupserit Titio, neque Sejo, neque Sempronio, aut si plures eadem conditione comprehensi sunt: nam legatum Mævia amittit, si cuilibet eorum nupserit, l. Cum ita 63. cum l. seq. D. De condit. & demonstrat. dum tamen alteri, qui comprehensus non est, honestè nubere possit; aliàs secus, d. l. Cum ita, cum l. seq. nam quæ honestè à nobis fieri non possunt, impossibilia judicantur, ex responso Papiniani, in l. Filius 15. D. De conditionib. institut. Responsum verba hæc sunt: Quæ enim lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, & (ut generaliter dicam) quæ contra bonos mores sunt, nec facere nos posse credendum est. Quare ob hæc rationem Papiniani, si nulla alia esset persona honesta, meritò rejiceretur hæc conditio tamquam impossibilis, si ve turpis: & eâ non obstante, posset Mævia cum Sejo vel cum Sempronio, vel cum alio, qui à testatore prohibitus est, liberè & licitè nubere, l. Conditiones 9. D. De condit. instit.

Item diversum statuitur, si hoc modo legatum sit, Titio centum lego, ita ut Mæviam in uxorem ducat. Nam hæc specie non tam aufertur libertas matrimonii contrahendi, quàm lucris spe invitatur Titius ad contrahendum cum Mævia matrimonium, per text. in l. Titio centum 71. §. 1. D. De condit. & demonstrat. Aliter obtinet, si quis pecuniam promittat, si Mæviam uxorem non duxerit, per hunc text. nost. & in d. §. 1. ubi hæc ratio redditur, quod aliud sit eligendi matrimonii (inquit textus) pœnæ metu libertatem auferri, aliud ad matrimonium certâ lege invitari.

Et hæc eadem obtinent non tantum in legatis, sed & in institutionibus, sub similibus conditionibus relictis, cum utrobique eadem sit ratio, l. Illud 31. in princ. D. Ad L. Aquil. & facit text. in l. Servo invito 65 §. si testatore D. Ad S. C. Treb.

In Cap. Is qui fidem 30.

SUMMARI A.

13 Sponsalia de futuro per subsequenter copulam trans- eunt in matrimonium.
2 Matrimonium hoc dicitur prescriptum.

X x z

3. Idque

3. Idque presumptione juris & de jure.
4. Et obtinet, licet sponsa ante copulam cum alio fornicata fuerit.
5. An idem obtineat in sponsalibus incertis.
6. Copula verè intercesserit necesse est.
7. Obtinent hac in foro exteriori, non etiam interiori.
8. Matrimonium prescriptum abrogatum per Concilium Tridentinum.

Celebre hoc Cap est, quo tradit summus Pontifex sponsalia propriè dicta, hoc est, quæ de futuro appellamus, transire in matrimonium per subsequentem corporum commixtionem inter sponsum & sponsam. Idque verum est, si loquamur de sponsalibus verè contractis, sive quæ juris interpretatione inducuntur, veluti ex matrimonio contracto inter duos impuberes, vel inter puberem & impuberem: nam cum inter hos consistere non possit matrimonium contractum, propter defectum ætatis, cap. 2. cap. A nobis 8. inf. De desponsat. impub. cap. 2. inf. De frigid. & malef. interpretatione tamen juris resolvatur in sponsalia, cap. unico §. idem quoque De desponsat. impub. lib. 6. habetque locum hæc juris regula, Si non valet ut ago, valeat ut valere potest, ex l. Si tam angusti 13. D. De servitut. & ex l. 3. D. De testament. Idem probat textus in cap. Veniens: §. circa fin. hoc ut. & in cap. 3. & in cap. 6. inf. De condit. oppos. Dixi, per subsequentem commixtionem; nam si solummodò ea præcessit, sponsalia tantum erant, non matrimonium, d. cap. Veniens.

Ratio verò hujus textus nostri est, quòd sacri Canones præsumant non aliâ mente sponsum & sponsam in carnalem copulam convenire, quàm affectu conjugali, propter præcedentia sponsalia: ut enim in dubiis semper benigniora præferenda sunt, l. Semper in dubiis §. 6. D. De R. I. ita rationi maxime convenit, ad avertendam suspicionem stupri vel fornicationis inter sponsum & sponsam, ut potius præsumatur congruere affectu matrimoniali: juxta juris regulam, quâ monemur, ut ea, quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur, c. 1. inf. De regul. jur. nec enim in obscuro præsumptio delicti capi debet, l. Merito §. 1. D. Pro socio & l. Quinsus §. 1. D. De donat. inter vir & uxorem nisi tale factum esset, quod per se sive naturâ suâ malum est, ut est homicidium, convicium, & id genus alia delicta. In his enim præsumitur dolus, donec contrarium probetur, id est, dolum abfuisse, per text. in l. 1. Cod. Ad L. Cornel. de sicar. & in l. Si non conviciis §. C. De injur. Panol.

mit. & Felia. ad c. 1. sup. De presumpt. Sed redeamus ad textum nostrum.

Hoc igitur matrimonium, quod exurgit ex concubitu sponsi vel sponsæ, præsumptum dicitur, tantumque effectus est, ut etiam secundum matrimonium, si quod fortasse ab iis vel ab altero postea cum alio contractum est, etiam solemniter & adhibitâ carnis copulâ, omninò infirmum & irritum reddat. Præterea vim habet, ut, quamvis præsumptum sit, contrariam tamen probationem non admittat, hoc est, permitti non debet sponso & sponsæ, ut probent se non animo conjugali, sed fornicatio coivisse, per hunc textum nostrum.

Unde hanc præsumptionem vocant Dd. nostri, præsumptionem juris & de jure, eo quòd in ea se funder, tamquam in re planè sibi exploratâ. Cujus & exempla extant in jure Civili, in l. ult. in fine C. Ad S. Macedon. in l. Antiquæ §. circa princ. & in l. fin. in pr. C. Arbitraria tutela. Aliud verò est in præsumptionibus juris tantum, quæ admittunt probationem in contrarium. Exempla sunt in l. Sichiographum 2. 4. D. De probat. in l. Non est verisimile 13. D. De eo quòd mes. causa, in l. Licet Imperator 77. De legat. 1. in cap. Quia verisimile 10. sup. De presumpt. aliaque infinita in utroque jure. Extat & hujus rei exemplum insignem in l. In libera 2. 4. D. De ritu nuptiarum, quia ex consuetudine libera & honestæ mulieris nuptiæ præsumuntur: sed hæc præsumptio solius juris Civilis est, non sacrorum Canonum, quo hæc præsumptio cessat, propter can. Aliter xxx. quasi §. & notat Bald. ad d. l. In libera, quòd in suo loco latius explicat iur.

Atque hæc, quæ de præsumpto matrimonio diximus, adeò obtineat, etiam si post sponsalia ante copulam ipsa sponsa cum alio fornicata fuerit, deinde verò sponsus cum ea concubuerit: nihilominus hic posterior concubitus matrimonium efficiet, sicut rectè tradit Did. Covarr. in hunc lib. p. 1. c. 4. §. 1. num. 11. Nam licet propter fornicationem dissolvantur sponsalia, c. Quemadmodum, 2. §. sup. De jurejur. id tamen non fit ipso jure, sed petente sponso, cujus interest, cuique injuria est irrogata per sponsam, Nam aut scivit sponsus stuprum sive fornicationem sponsæ suæ; & hoc casu censetur sponsus tacitè ignovisse sponsæ suæ, quæ si dissimulatione jam sublata sit injuria, d. c. Quemadmodum in princ.

Existimat quoque idem Covarr. d. locum num. 25. §. idem juris esse in sponsalibus incertis, veluti, si quis promiserit, vel juraverit, se ducturum unam

ex tribus fororibus, & postea unam ex iis cognoscit. Videntur enim & hoc casu affectu conjugali eam cognovisse, ne inducantur illiciti inter eos concubitus. Nec enim concubitus ullus extra matrimonium permissus est, *can. Nemo blandiatur* & *can. Meretricis xxxi. quest. 4.* Quod & communi calculo receptum tradit idem Covarr.

Cæterum non satis perspicio, quomodo hæc sententia defendi possit. Etenim erroneum est, asserere, sponsalia cum tribus illis fororibus antè præcessisse, cum inter duos tantum sponsalia rectè contrahantur, sicut & matrimonium, cuius sponsalia initia sunt, *l. Oratio 16 D. De sponsal.* Cum ergò nulla præcesserint sponsalia, dici quoque non potest, eadem per concubitus transivisse in matrimonium, de quo in præsentis argumento loquimur, juxta decisionem textus nostri.

Nec movet dicta ratio Covarr. quòd videlicet vi promissionis juratæ videatur affectu conjugali unam ex tribus cognovisse, quia hoc incertum est, & nullo jure proditum: neque enim cum qua concubuit, sponsa fuit, propterea quòd sponsalia inter eos antea non intercesserint. Quare magis existimo, ex sententia Glossæ ad *Ex literis Sylvani 10. hoc tit. nost. quam*, teste eodem Covarr. ibidem sequuntur Joannes Andree, Antonius, Henricus, & Cardinalis, cessare hoc casu præsumptum matrimonium, licet Judex officio suo debeat compellere hunc virum, ut cognitam in uxorem ducat, quod alienum non est, *d. cap. 1. & cap. 2. inf. De adult.*

6 Est autem animadvertendum circa hoc matrimonium præsumptum, ut copula verè interces-

serit: nec enim sufficit attentatio sive nusus copulæ, cum conatus non habuerit effectum, ut loquitur text. in *cap. fin. hoc tit. Similis text. est in l. 1. inf. ne D. Quod quisque juris, &c.*

Atque hæc exaudienda sunt in foro exteriori: 7 secus verò in foro interiore sive conscientiæ, in quo cessat omnis præsumptio, & statim soli veritati, *cap. Tu nos 26. hoc tit.* Quo fit, ut, si in concubitu sponsi & sponsæ non concurrat simul interior consensus conjugalis, non oriatur inter eos verum matrimonium, sed stuprum sive fornicatio: quia matrimonium absque consensu conjugali contrahi non potest, *d. cap. Tu nos, & ibi latius dixi.* In foro verò exteriori statim præsumptioni textus nostri, aded etiam si protestatio sponsi & sponsæ, vel alterius eorum antecesserit copulam, quòd non velit conjugali affectu, sed fornicario commisceri, nihilo enim minus huic præsumptioni standum erit, quasi per copulam subsequentem ab hac protestatione recesserint, sicut fit in conditione adiectâ sponsalibus; puta, ducam te in uxorem, si pater tuus consenserit, vel, si decem dederis. Nam per subsequentem copulam censetur uterque à conditione recessisse, *c. Super eo 5. cum cap. seq. inf. De condit. appof.* Quod & comprobatur communis opinio apud Covarr. *d. loco num. 26.*

Hic tamen negligendum non est, quòd recentiore iure introduxit Concilium Trident. Sess. 14. c. 1. §. qui aliter De reformat. matrim. quo infirmatur sive abrogatur hoc matrimonium præsumptum iis in locis, ubi idem Concilium promulgatum est, sicut latius dicitur *inf. De clandest. desponsat.*

In Cap. penult.

SUMMARIUM.

1. Sponsalia de presenti non solvuntur per aliud subsequens matrimonium.
2. Secus sponsalia de futuro,

1^a Sententia huius Capituli plana est, quæ docemur, sponsalia de presenti, subaudi consensu conjugali contracta, non solvi per subsequens aliud matrimonium cum alio aliâve contractum,

etiam si hoc matrimonium copula carnali consummatum sit. Ratio est indissolubile vinculum prioris matrimonii, quod & solo consensu constat, *can. Cum initiatur cum cap. seq. xxvii. quest. 2. can. Quos Deus xxxi. quest. 3.* Aliud verò est in sponsalibus propriè dictis, quæ de futuro appellantur, quæ per subsequens matrimonium dissolvuntur, etiam si iurata sint, *c. Sicut ex literis 12. & ibi latius dixi, sup. hoc nostro tit.*